

Seriøs bæredygtighed i et globalt perspektiv

Ross og Rolf Jackson, april 2016

Alternativet står overfor en proces med formulering en politik i forhold til de globale udfordringer. Disse udfordringer omfatter sikkerhed, handel, klima, flygtninge og mange andre områder. Men som en analyse af den internationale situation hurtigt afslører så er disse områder tæt forbundne.

I en situation hvor en helt ny global politik skal udvikles er det relevant at spørge sig selv:

”Hvordan ville en global politik se ud hvis tager afsæt i at vi uundgåeligt på vej ind i en fremtid, der vil vende op og ned på alting?”

Spørgsmålet er yderst relevant fordi truslerne er meget reelle, mens den herskende politik er præget af benægtelse, ønsketænkning og angst for at miste vælgerstøtte ved at foreslå meningsfulde reformer.

Svaret kræver en dybtgående analyse der omfatter:

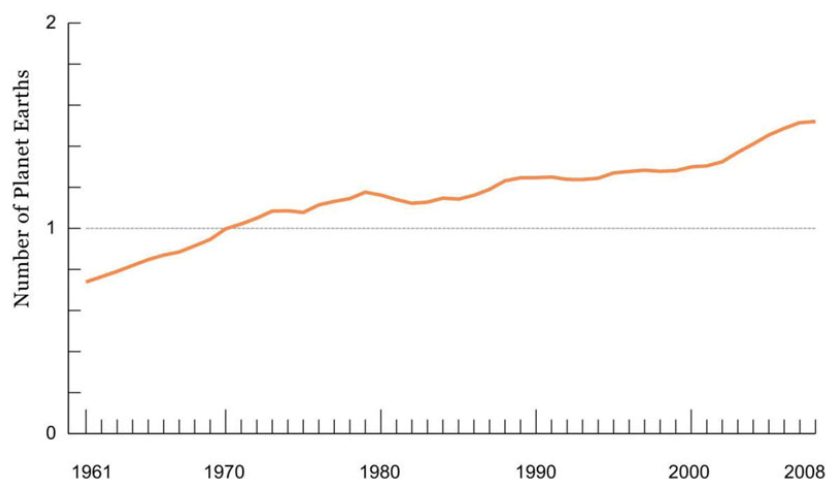
1. Erkendelse af truslerne og deres sandsynlige konsekvenser.
2. En analyse af årsagerne til truslerne og barriererne til realistiske løsninger.
3. En række politiske initiativer, der følger direkte fra trin 1 + 2.

De hovedtrusler, vi står overfor kommer hovedsageligt udefra og kan rubriceres som:

- **Overbelastning af økosystemet**
- **Global opvarmning**
- **Et kommende økonomisk sammenbrud** der skyldes planetens økologiske grænser.
- **Nye finanskriser** der skyldes uigennemtænkte økonomiske systemer.

Overbelastning af økosystemet

Den aktuelle situation kan måske bedst illustreres gennem det *globale økologiske fodtryk*, offentliggjort af World Wildlife Foundation (WWF).¹

Det globale fodtryk viser at miljøbelastningen er steget fra ca. 50 % af planetens kapacitet i 1960 til over 150 % i dag. Med andre ord bruger vi hvert år mere end planeten kan regenerere. Det svarer essentielt set til at vi tømmer forrådsammeret hurtigere end vi fylder det. Konsekvensen bør være indlysende.

Erkendelse: Vi kan ikke tillade os at forbruge mere end naturen kan producere. At fortsætte denne adfærd vil uundgåeligt føre til et globalt sammenbrud. Verden er samlet set nødt til at nedsætte sit ressourceforbrug med 50%. De rige lande må nedsætte forbruget yderligere for at give de fattige lande plads til udvikling.

Hvordan vi kan virkeliggøre en faktisk reduktion i ressourceforbruget og samtidig bevare noget der ligner den livskvalitet vi er blevet vant til er helt indlysende en stor udfordring. Som minimum vil det kræve større effektivitet og en større villighed til at dele samfundets goder.

Vores kollektive adfærd svarer nogenlunde til følgende billede:

Forestil dig en gruppe som flyver sammen i en jumbojet og nogle passager trækker skruerne i maskinen ud én ad gangen for at sælge dem med profit til passagererne på første klasse. Vi kan ikke sige med sikkerhed hvor og hvornår flyet styrter, eller hvilken komponent, der svigter først. Men vi kan med sikkerhed sige at flyet kommer til at styrte ned før eller siden.

Global opvarmning og vækstmaskinen

Klimaændringerne er faktisk en direkte konsekvens af overbelastning af økosystemet, men så vigtig at den kræver særbehandling.

Det økologiske problem er naturens begrænsede kapacitet til at absorbere biproduktet af økonomisk vækst i industrisamfundet – CO₂ – med irreversibel opvarmning af kloden som den ultimative fare. Det politiske problem er at olie og gas er det centrale brændstof i industrien.

Dertil kommer at vores finansielle system grundet rentemekanismen er bygget op således at der konstant er en markant overførsel af købekraft fra de som har gæld (de fattigste ca. 90%) til de som har kapital (de rigeste ca. 10%). Hvis økonomien ikke vokser hvert eneste år, så vil denne netto-overførsel af kapital medføre en dramatisk reduktion i de fattigstes købekraft. Det vil næsten uundgåeligt føre til oprør og revolution når folk ikke længere har råd til basale fornødenheder. Økonomisk vækst er således nødvendig for på en og samme tid at opretholde den store økonomiske uretfærdighed og samtidig undgå voldelige oprør.

En effektiv indsats mod klimaet vil nødvendigvis bremse væksten, og det vil på sin side skabe pres på et opgør med de økonomiske uretfærdigheder. Det vil den globale elite for en hver pris undgå, hvorfor de nødvendigvis må modsætte sig enhver indsats mod klimaændringerne.

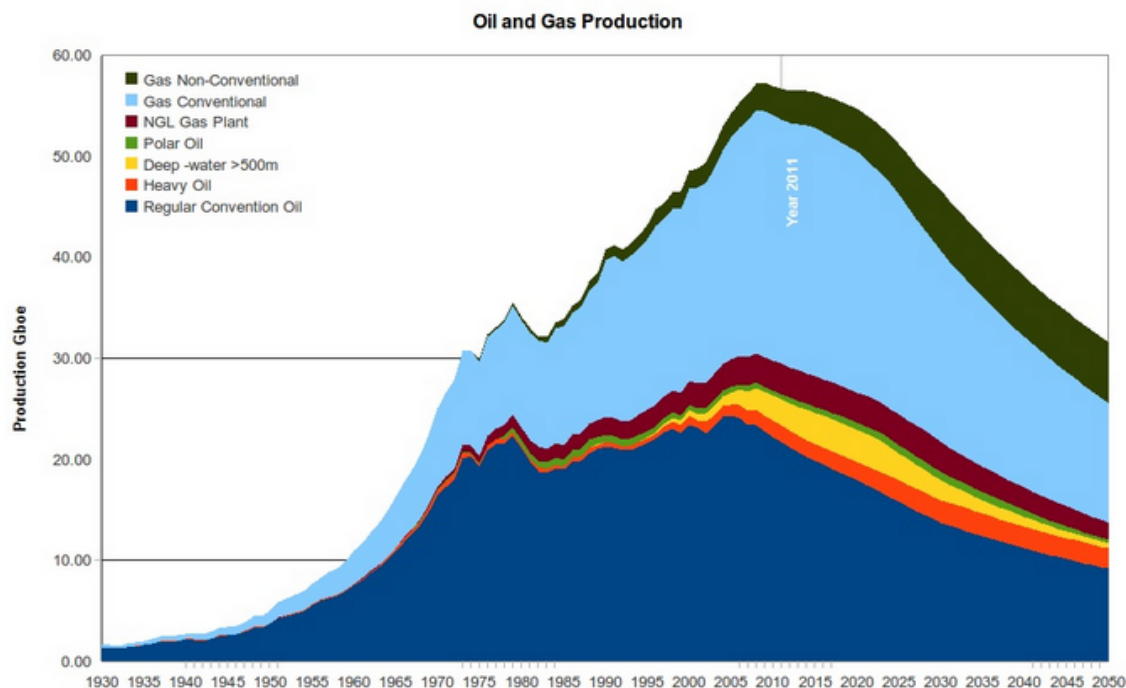
Imens bliver konsekvenserne af den global opvarmning stadig tydeligere for enhver. Verdens førende klimaforskere er nu mere end 95 % sikre på at klimaændringerne er menneskeskabte. På længere sigt kan vi se frem til et stigende pres på Europa fra desperate Afrikanere, og på Nordeuropa fra desperate EU medlemmer fra Sydeuropa mens ørkener spreder sig.

Erkendelse: På længere sigt kommer der et meget stort indvandringspres på Danmark fra klimaflygtninge og økonomiske flygtninge fra regioner som ikke længere kan opretholde industrier på grund af ulig konkurrence fra de transnationale.

Peak-oil og det kommende økonomiske sammenbrud

”Peak oil” er en betegnelse for det tidspunkt hvor den globale efterspørgsel efter olie og gas endegyldigt overstiger den globale produktion. En nedgang i produktion er allerede sket for langt de fleste olieproducerende lande og en tilsvarende global nedgang kommer med 100 % sikkerhed til at ske.

For få år siden, troede de fleste eksperter at det vil ske omkring 2010. Men den uforudsete teknologisk udvikling med skifergas, specielt i USA, har udsat tidspunktet, sandsynligvis til en gang i 2020'erne.

Problemet er ikke at olien bliver brugt op – vi har ca. halvdelen tilbage når produktionen topper. Problemet er mere den økonomiske krise, der kommer når olieprisen stiger til hidtil ukendte højder.

I dag bruger vi hvert år omtrent en mængde olie svarende til det som naturen har produceret gennem 1 million år. Det koster måske \$5 at producere en tønde olie ved at pumpe den op af jorden, mens det koster omkring \$300 at producere den samme mængde energi med solceller eller energiafgrøder. Det siger sig selv at når vi ikke længere har den næsten gratis energi fra fortiden, så kommer vi som samfund til at skulle bruge langt større ressourcer på selv at producere energi – eller bruge langt mindre energi. Effektivt set vil det betyde en markant nedgang i vores produktivitet og velstand hvilket vil resultere i at vi samlet set må nedsætte forbruget markant.

Erkendelse: Vi har brug for en meget højere oliepris nu, hvis vi på sigt vil undgå det største økonomiske sammenbrud verden nogensinde har set.

Konsekvenserne af en energinedtur vil blive meget alvorlige. Hårdest ramt bliver industrilandbrug og transport (automobiler, fly, skibe), som alle er meget afhængige af billig olie. Import og eksport af fødevarer vil blive stærkt reduceret. Sult vil være en akut risiko i mange lande – som formentlig vil vende sig indad og forsøge at producere egne fødevarer for at overleve. Import vil blive kraftigt reduceret fordi mange lande vil mangle likvider. Mange stater og større virksomheder vil gå fallit. Kaos vil brede sig. Børser vil krakke. Solidariteten vil blive sat på en prøve. Protektionisme og arbejdsløshed vil dominere billedet i en langvarig økonomisk nedtur imens alle lande sadler om.

Erkendelse: Krisen kommer uanset hvad vi gør, men vi kan reducere skaderne ved at acceptere realiteterne og forberede os på de uundgåelige ændringer, der er på vej.

Den næste finanskriser er allerede på vej...

Dodd-Frank loven som kom i kølvandet på 2008 krisen, foregiver at opstramme reguleringen af finanssektoren i USA. Men ændringerne er kun kosmetiske fordi de firmaer, der har de største fordel med systemet også har kontrol over Kongressen.

De nye regler ændrer ikke noget væsentlig med risikoen for en ny global finanskriser. Grundproblemet er at det neoliberale økonomiske system gør det langt mere attraktivt at bruge kapital til spekulation, dvs. køb og salg af eksisterende aktiver – aktier, derivater, fast ejendomme, råvarer,

valuta – end til investering i den produktive økonomi (fx nye virksomheder). Blandt faktorerne der bidrager hertil er:

- En alt for lempelig beskatning af spekulative gevinster.
- Manglende transaktionsgebyrer på spekulation.
- Fri kapitalbevægelser på tværs af grænser.
- Tilladelse til lånebaseret spekulation med alt for lav egenkapital.

I Danmark, har bankpakkerne reduceret risikoen noget, men vi er stadig eksponeret til kriser fra udlandet og udenlandske interesser i almindelighed på grund af de fri kapitalbevægelser og fastkurspolitikken.

Neoliberal økonomi

Den neoliberale ideologi er en samfundsmodel baseret på følgende principper for organisering af både nationale og internationale økonomiske forhold:

1. Ubegrænset bevægelse af kapital over grænser.
2. Fjernelse af alle restriktioner på den frie bevægelighed af varer.
3. Minimal statslig regulering af markedet.
4. Fjernelse af alle støtteordninger, direkte eller indirekte, til indenlandske industrier.
5. Privatisering af statsvirksomheder.

Fortalernes påstand er at sådan en ordening ville være til fordel for alle verdens borgere i henhold til ”Trickle down” teorien. Men det er både en tåbelig forestilling og noget som intet empirisk belæg har.

De vigtigste instrumenter til opretholdelsen af den neoliberalistiske orden er tre internationale institutioner – kendt som Bretton Woods institutionerne – nemlig:

- **Den Internationale Valutafond** (IMF – International Monetary Fund),
- **Verdensbanken** (WB – World Bank) og
- **Verdenshandelsorganisationen** (WTO – World Trade Organization).

Næsten alle lande er medlemmer. Men i praksis er de under kontrol af USA og dets nærmeste allierede

Reelt kan det neoliberalistiske projekt bedst forstås som et initiativ til beskyttelse af amerikanske interesser verden over. EU har stort set købt teorien, også den dag i dag, selv om 30 års erfaring viser at systemet har været en miljømæssig og social katastrofe.

Systemet har derimod været en kæmpe succes for hvad *Occupy Bevægelsen* kalder ”den ene procent” (The 1 %). Denne gruppe fik en enorm indkomststigning på 224 % i perioden 1979-2005 i USA mens de lavest 90 % af Amerikanere kun steg 5 %. I samme periode steg forholdet mellem topdirektørernes lønninger og arbejderne lønninger fra 40:1 i 1979 til 350:1 i 2005. Det er næsten en tidobling. Dette er hårde fakta.

WTO er måske den største skurk

WTO er formentlig den største barriere for en bæredygtig fremtid. Lad os se på et konkret eksempel.

Da EU i sin tid besluttede at gå foran med større krav til CO₂ udslip fra europæiske virksomheder, indførte man det velkendte CO₂ kvota system. Men de store europæiske virksomheder klagede til EU Kommissionen og sagde at *hvis systemet blev indført som planlagt, ville de miste store markedsandele til deres udenlandske konkurrenter, der ikke skulle leve op til de samme krav.*

Men, siger den rationelle læser, kunne EU ikke bare indføre en fortoldning af disse udenlandske produkter for at ligestille parterne?

Det ville være en oplagt løsning og klart det bedste for miljøet – og så kunne andre lande måske med tiden følge EU's initiativ og gøre det samme. Men nej. WTO tillader ikke dette, for der er intet miljøhensyn i WTO, kun profithensyn. At fortolde udenlandske firmaer alene på grund af en lavere miljøstandarder er *ikke* tilladt!

Resultatet var at ordningen blev så udvandet at den har været stort set virkningsløs og kapløbet mod bunden kunne fortsætte i fuld fart.

En anden WTO regel er specifikt designet til at forhindre udviklingslandene i at udvikle virksomheder, der kan konkurrere med USA og EU. Reglen hedder, at *intet WTO medlem kan give nogen fordel til en hjemlig industri, medmindre at det også give samme fordel til en udenlandsk konkurrent.*

Men historisk set var en sådan beskyttelse af hjemlige industrier den *eneste* måde hvorpå *noget* land *nogensinde* er blevet et konkurrencedygtigt industrisamfund. Det gælder alle—Storbritannien, USA, Japan, Kina—alle uden undtagelse!

Og for at føje spot til skade så forhindrer denne regel faktisk *ikke* USA at give kæmpe tilskud til deres *egen* bomuldsindustri for at holde den mere konkurrencedygtige Vestafrikanske bomuld ude af landet. Denne undtagelse (som er kun én ud af mange) var nemlig en af USA's betingelser for at gå med i WTO i 1994.

Alternativet: radikale politiske reformer

Analysen fører logisk frem til en række radikale reformer der er nødvendige hvis vi virkelig ønsker en bæredygtig verden der fungerer for os alle. Hovedtemaet her er at erstatte den neoliberalistiske tankegang med en økologisk tankegang.

1) EU'S PRIORITERING

I øjeblikket optræder EU som USAs lillebror, med en accept af neoliberal økonomi, der afspejler den "1 %"s dagsorden. Hver gang der er en konflikt imellem økonomisk vækst og miljø, er det den økonomiske vækst, som EU prioriterer højst. D.v.s. så længe status quo fortsætter, arbejder alle i EU for den "1 %". Det er uacceptabelt for Alternativet. Derfor bør vi arbejde indenfor EU sammen med andre ligesindede lande for en bevidstgørelse af de reelle forhold og for en ændring i EU's prioritering. I værst fald, hvis ikke der sker betydelige ændringer, bør Danmark melde sig ud af EU og samarbejde med andre lande, der har de samme værdier som os. Ellers er vi ikke konsekvente.

2) MILJØHENSYN I WTO

Danmark bør arbejde med andre ligesindede lande for en ændring i WTO reglerne som vil tillade told på importerede produkter, som har en lavere miljøstandard end tilsvarende hjemlige produkter. De nuværende regler straffer ligefrem lande, der forsøger at indføre mere miljøvenlige teknologier.

Hvis ikke dette er muligt bør Danmark melde sig ud af WTO og, i samarbejde med andre miljøbevidste lande, udarbejde et alternativ til WTO. Vi må og skal tage magten tilbage fra de globale kapitalinteresser. De enkelte nationer skal selv kunne bestemme hvilket samfund de vil have, f.eks. et GMO-frit samfund. Uden en frigørelse fra WTO's regime kommer *ingen* bæredygtig fremtid.

3) KAPITALKONTROL

Valutafondens Artikel 6 garanterer at det enkelte medlemsland kan indføre kapitalkontrol som det ønsker uden indblanding udefra. Men EU har påtvunget medlemmerne at opgive denne rettighed, ikke kun indenfor EU men også udenfor.

Frie kapitalbevægelser er dog primært til fordel for udenlandske spekulanter og en kilde til spredning af finanskriser. Ethvert land bør derfor principielt have kontrol over udenlandske investeringer fordi hjemlandets behov kan afvige væsentligt fra den udenlandske investorers interesser.

Danmark bør arbejde indenfor EU for at genindføre medlemmernes ret til kapitalkontrollen overfor tredjelande udenfor EU, som var den almindelige standard før neoliberalismen og som fungerede udmærket. Selv Valutafonden skiftede mening efter finanskrisen og erkender nu behovet for kapitalkontrol for at modvirke spekulative udsving.²

4) FRA BNP TIL TRIVSELSINDEKS

Når der tales vækst fremover, skal Danmark arbejde for at supplere bruttonationalproduktet (BNP) med en trivselsindeks, der afspejler de faktisk forbedringer i vores trivsel når de negative komponenter i BNP fjernes. Det vil kræve en del forskning og samarbejde med udenlandske økonomer, der arbejder med den samme problemstilling. Men vækst uden trivsel fører bare til en større miljøbelastning og større ulighed.

5) KLIMAAFTALE.

Danmark skal arbejde internationalt for indførelse af en effektiv klimaaftale baseret på ”Cap & Trade” princippet (altså et globalt loft og en auktion over emissionsrettigheder), evt. sammen med de andre nordiske lande.³ Klimaaftalen skal resultere i en betydeligt højere pris på olie og gas for deltagerne i ordningen, og dermed stimulere udvikling af nye og mindre energikrævende teknologier. Initiativtagerne vil herved få et teknologisk forspring i forhold til ikke-medlemmer. Provenuet kan bruges til at lette andre skatter og afgifter i deltagerlandene.

6) EURO REFORM

Eurozonens struktur er uholdbar i længden. Danmark bør arbejde for en afstemning i EU om hvilke lande vil indgå i en egentlig europæisk stat med euroen som valuta, og hvem, der vil stå udenfor med egen valuta. Det er den eneste langtidsholdbare løsning på eurokrisen. I mellemtiden bør eurozone landene vedtage en procedure for en ordentlig exit for de medlemmer, der måtte ønske det.

7) INTERNATIONAL CLEARING UNION

En potentiel årsag til en fremtidig finanskriser er US dollarens rolle som den centrale likviditetskilde i international handel og dens rolle som international reservevaluta. Det har nemlig den uheldige sideeffekt at USA får et kronisk stigende handelsunderskud.

Danmark bør arbejde internationalt for indførelse af en ”clearing union” baseret på John Maynard Keynes’ udmærket forslag fra 1945, der ligestiller alle lande og kan frigøre enorme valutaeserver til mere produktive formål. Forslaget blev ikke gennemført efter krigen fordi USA insisterede på et langt dårligere guld-baseret system, der som bekendt brød sammen i 1971.

8) ULANDBISTAND

Danmark bør arbejde for en ny slags udviklingsbank med fokus på ulandenenes eget behov for økologisk og økonomisk bæredygtige landsbyer og industrier. Investeringerne skal fremme lokal produktion af essentielle basisvarer såsom fødevarer, energi, beboelse, tekstiler m.m. og derved danne fundament for en større selvstændighed og uafhængighed at udlandet. Danmark skal arbejde for ”trade not aid” princippet i EU-regi og lempe importrestriktioner på konkurrencedygtige produkter fra udviklingslandene.

Referencer

1. ”2012 Living Planet Report”, *World Wildlife Fund (WWF)*, Se wwf.panda.org.
2. Alan Beattle, ”IMF drops opposition to capital controls”, *Financial Times*, (December 3, 2012).
3. Se f.eks. Ross Jackson, ”Climate Solutions I” og ”Climate Solutions II” i Jonathan Dawson, Ross Jackson and Helena Norberg-Hodge, eds., *Gaia Economics: Living Well within Planetary Limits*, (UK: Permanent Publications, 2010).